

Олена Володимирівна МАСЛЮК

аспірантка кафедри економічного контролю та аудиту,
Сумський національний аграрний університет
вул. Кондратьєва, 160, м. Суми, 40021, Україна
E-mail: maslyuk87@ukr.net

ІНТЕГРАЛЬНА МОДЕЛЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

Маслюк, О. В. Інтегральна модель конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості [Текст] / Олена Володимирівна Маслюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том 14. – № 3. – С. 130-135. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Досліджено проблему формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства за допомогою ресурсного підходу. Запропоновано інтегральну модель конкурентоспроможності підприємства на основі його процесного, проектного та об'єктного потенціалів. Окреслено роль кожного виду системного ресурсу при формуванні відповідних підсистем економічної стійкості підприємства. Порушено питання визначення інтервалів його конкурентної шкали, які будуть критеріями, що дозволять класифікувати підприємства за різними групами залежно від їхнього потенціалу щодо нарощення конкурентоспроможності на основі формування відповідного рівня економічної стійкості.

Ключові слова: конкуренція; конкурентоспроможність; економічна стійкість; потенціал; ресурс.

Елена Владимировна МАСЛЮК

ИНТЕГРАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ

Аннотация

Исследована проблема формирования конкурентоспособности машиностроительного предприятия с помощью ресурсного подхода. Предложена интегральная модель конкурентоспособности предприятия на основе его процессного, проектного и объектного потенциалов. Очерчена роль каждого вида системного ресурса при формировании соответствующих подсистем его экономической устойчивости. Затронут вопрос определения интервалов конкурентной шкалы предприятия, которые выступают в качестве критериев, что позволит классифицировать последние по разным группам в зависимости от их потенциала относительно увеличения конкурентоспособности на основе формирования соответствующего уровня экономической устойчивости.

Ключевые слова: конкуренция; конкурентоспособность; экономическая стойкость; потенциал; ресурс.

Olena Volodymyrivna MASLIUK

Postgraduate Student,
Department of Economic Control and Auditing,
Sumy National Agrarian University
Kondratyeva str., 160, Sumy, 40021, Ukraine
E-mail: maslyuk87@ukr.net

INTEGRAL MODEL OF COMPETITIVENESS OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISE ON BASIS OF ECONOMIC STABILITY

© Олена Володимирівна Маслюк, 2013

Abstract

The problem of forming of competitiveness of machine-building enterprise is investigated by means of resource approach. It is offered the integral model of competitiveness of enterprise on the basis of its process, project and objective potentials. The role of every type of system resource is outlined when forming corresponding subsystems of economic stability of enterprise. The problem of determination of intervals of competition scale is considered. They are shown as criteria that will allow to classify enterprises on different groups depending on their potential in relation to the increase of competitiveness on the basis of forming of corresponding level of economic stability.

Keywords: competition; competitiveness; economic firmness; potential; resource.

JEL classification: D41

Система управління ресурсами на машинобудівному підприємстві повинна бути основою формування рівня його економічної стійкості.

Для детального опису ефективності використання машинобудівними підприємствами економічних ресурсів використаємо підхід, запропонований Г. Клейнером, що ґрунтується на дослідженні системного ресурсу [1]. Згідно з цим підходом: «Системний ресурс формується з економічних систем чотирьох типів – об'єктних, проектних, процесних та середовищних ...». При вивченні нашої проблеми будемо розуміти:

- під об'єктним ресурсом машинобудівного підприємства – відповідні відділи на підприємстві, керівництво та працівники, головною функцією яких є випуск максимального обсягу продукції машинобудування;
- під середовищним ресурсом – нормативно-правові умови діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств, які створюються державними органами влади та визначаються законодавчою системою країни;
- під процесним ресурсом машинобудівного підприємства – можливість використання інноваційних технологій, які забезпечують економічне зростання та стійкість підприємства;
- під проектним ресурсом – диверсифікованість випуску машинобудівної продукції, що

дозволяє підприємству посісти стійкі конкурентні позиції на різних ринках збуту своєї продукції.

Г. Клейнер зазначає, що об'єктний та середовищний ресурси переносять свою вартість на результати економічної діяльності в межах довгострокових економічних циклів, а проектний та процесний – у межах короткострокових [1].

Результатом економічної діяльності в аспекті досліджуваної нами проблеми повинна виступати економічна стійкість машинобудівного підприємства в конкретний момент часу.

Дослідження проблеми формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі економічної стійкості за допомогою підходу Г. Клейнера ставить перед нами задачу окреслення ролі кожної складової економічної стійкості у формуванні загального системного ресурсу підприємства. Метою нашої статті є побудова інтегральної моделі конкурентоспроможності машинобудівного підприємства, що дозволить класифікувати підприємства за різними групами залежно від їхнього потенціалу щодо нарощення конкурентних позицій на основі формування відповідного рівня економічної стійкості.

Наведемо авторське бачення зв'язків між складовими економічної стійкості при формуванні відповідного рівня конкурентоспроможності досліджуваного підприємства (див. рис. 1).

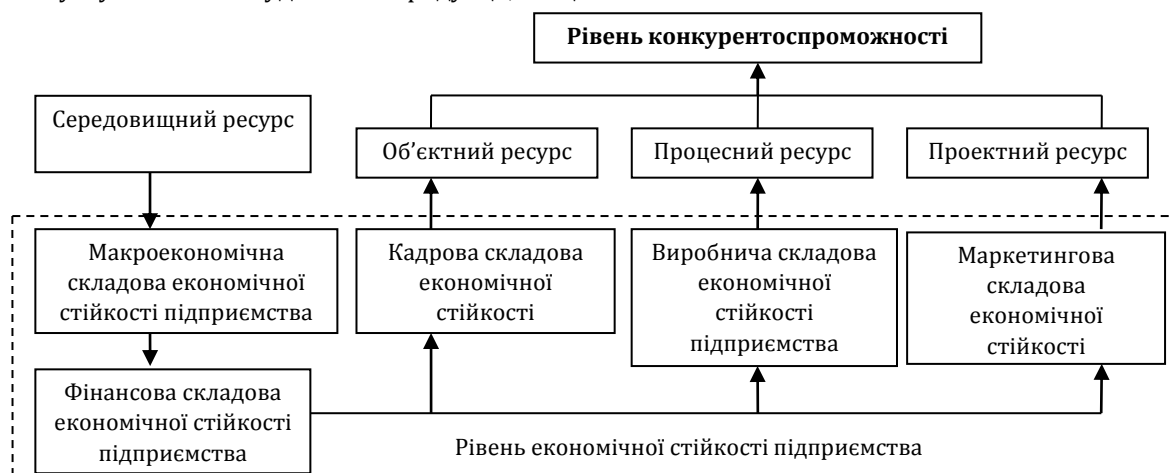

Рис. 1. Взаємозв'язок показників, що характеризують рівень конкурентоспроможності машинобудівного підприємства з позиції ресурсного підходу на основі формування його економічної стійкості*

* Побудовано автором

Як видно з рисунку 1, кожен вид системного ресурсу буде формувати відповідні чотири підсистеми, які потребують ефективного управління задля забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства в його макросередовищі. При чому керівництво підприємства може впливати та коригувати власними силами лише три з цих підсистем. А саме: об'єктний, процесний та проектний ресурси. Підсистема, що формується середовищним ресурсом, на наш погляд, не може бути змінена внутрішніми силами підприємства. Саме ця підсистема визначає зовнішні фактори та умови діяльності підприємства (нормативно-правову базу ведення бізнесу, можливість субсидування та дотацій машинобудівних підприємств, дозвільну систему виходу на нові ринки, стратегію розвитку в контексті економічного розвитку країни і т. п.) і є основою однієї зі складових економічної стійкості машинобудівного підприємства – макроекономічної складової.

Макроекономічна складова є важливим фактором формування фінансових потоків на підприємстві, за рахунок яких реалізуються відповідні проекти, здійснюються виробничі процеси, що визначає конкурентну позицію машинобудівного підприємства на ринку. Саме макроекономічні умови, які визначають рівень оподаткування підприємства, контингентування випуску продукції, ціну на ринку, частку резервів, амортизаційну політику, облікову ставку НБУ та ін., впливають на обсяг фінансових ресурсів, які підприємство може використати для власного розвитку, який визначить його економічну стійкість, а отже, і конкурентну позицію на ринку.

Фінансова складова є основою і базою для кадрової, виробничої та маркетингової складової економічної стійкості, оскільки за рахунок фінансових ресурсів нараховується заробітна плата працівникам (що є їхньою мотивацією для збільшення продуктивності праці), залучаються висококваліфіковані професіонали для здійснення ефективної діяльності підприємством, а це визначає кадровий потенціал підприємства. Кадрова ж складова економічної стійкості буде визначати потенціал об'єктного ресурсу підприємства.

Аналогічний ланцюг можна побудувати для процесного (фінансова складова – виробнича складова – процесний потенціал) і для проектного ресурсу (фінансова складова – маркетингова складова – проектний потенціал).

Отже, таке бачення проблеми формування економічної стійкості машинобудівного підприємства з метою підвищення його конкурентоспроможності дозволяє говорити про можливість побудови інтегральної моделі конкурентоспроможності підприємства на основі його процесного, проектного та об'єктного

потенціалів. Таку модель зображено на рисунку 2.

Рисунок 2 відображає вплив фінансової складової економічної стійкості на потенціал підприємства, який визначає його конкурентну позицію на ринку і відповідно до нашого дослідження може бути розподілений на три основні складові (проектний, процесний, об'єктний).

Для повної та комплексної оцінки конкурентної позиції машинобудівного підприємства на ринку слід кількісно визначити інтегральний показник макроекономічного впливу на діяльність підприємства, а також інтегральний показник фінансового стану організації, на які потім слід скоригувати економічні показники, що відображають кадровий, виробничий та маркетинговий потенціал.

Макроекономічний аналіз середовища, де здійснює свою діяльність машинобудівне підприємство, слід проводити за традиційними напрямками, що враховують цінові та нецінові фактори, які впливають на рівновагу ринку машинобудування, а саме: ринкова вартість річного виробництва галузі машинобудування; річний дохід машинобудівних підприємств; рівень податкового тягаря; рівень цін на машинобудівну продукцію; потреба машинобудівної галузі в додаткових працівниках; середній рівень заробітної плати в галузі машинобудування; обсяг інвестицій у машинобудівну галузь; кількість інноваційно-активних підприємств у галузі. Причому ці показники слід порівняти з середніми показниками розвитку вітчизняної промисловості, що надасть реальну картину розвитку машинобудівної галузі за основними показниками. На основі таких розрахунків пропонуємо визначати показник макроекономічного впливу на діяльність машинобудівного підприємства, на який згодом повинна бути скоригована фінансова складова економічної стійкості машинобудівного підприємства. Цей показник може бути визначений за допомогою відповідного переліку індексів, що відображають зміну в часі основних макроекономічних показників розвитку галузі.

Перевірка впливу «індексу» на основні фінансові результати машинобудівних підприємств викликає необхідність визначити інтегральний показник, що буде кількісно характеризувати фінансову складову економічної стійкості підприємства і відображати можливість використання ним фінансового ресурсу, завдяки якому буде сформований процесний, проектний та об'єктний потенціали (див. рис. 2).

Блок, який становитиме собою фінансову складову економічної стійкості, повинен характеризувати ефективність фінансових потоків на підприємстві.

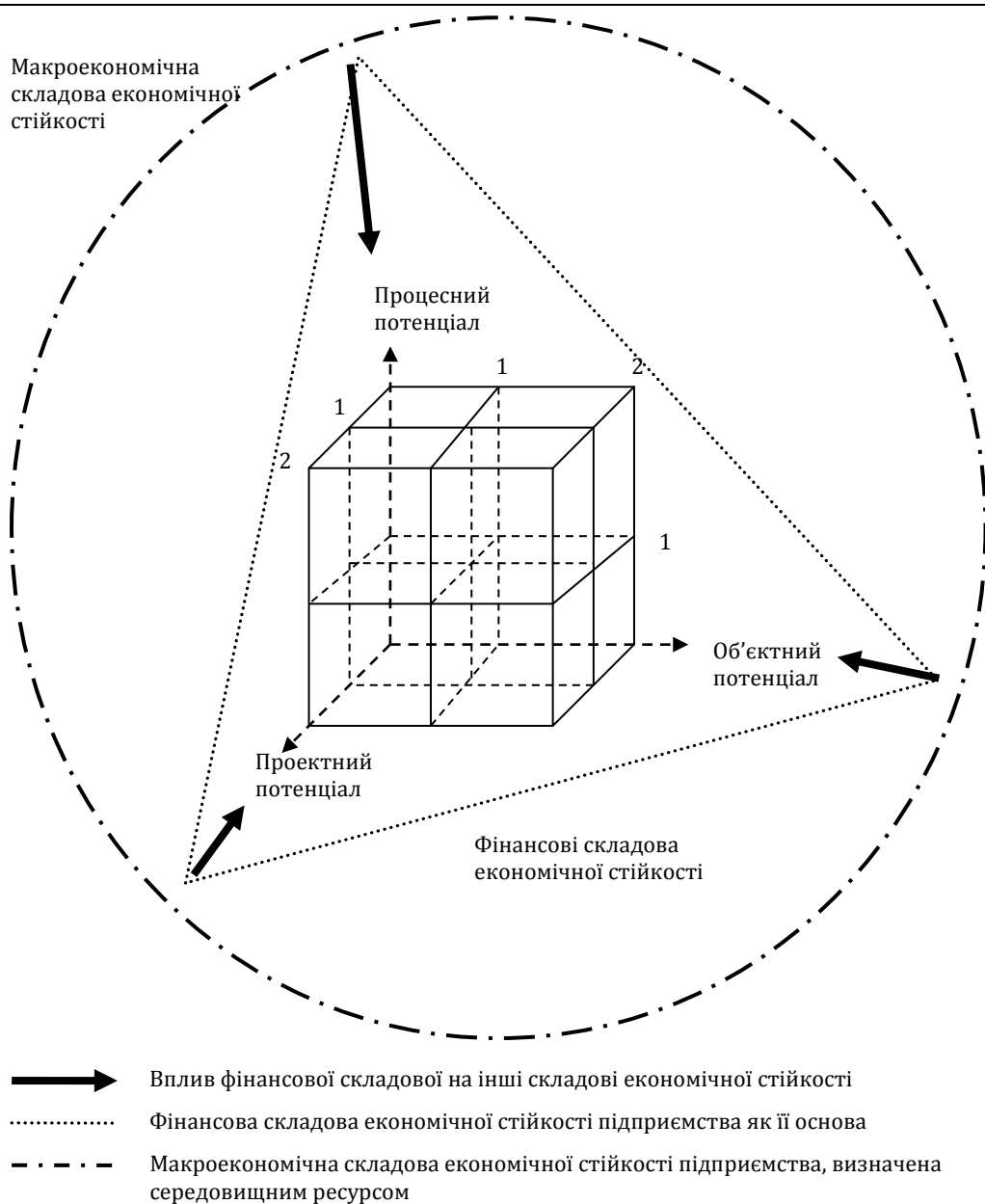

Рис. 2. Інтегральна модель конкурентоспроможності підприємства на основі його процесного, проектного та об'єктного потенціалів*

**Побудовано автором*

Традиційними показниками, які використовуються для оцінки фінансової стійкості підприємств, є наступні коефіцієнти: концентрації власного капіталу, фінансової залежності, маневровості власного капіталу, автономії, співвідношення позикових та власних коштів, структури довгострокових вкладень, довгострокового залучення позикових коштів, заборгованості кредиторам, заборгованості акціонерам.

Зазначимо, що питанню оцінки фінансової стійкості відводиться визначальна роль вітчизняними державними відомствами залежно від цілей такого оцінювання. Такі методичні підходи щодо оцінки ґрунтуються на ретельному аналізі фінансових результатів господарської

діяльності підприємства, що ґрунтуються на дослідженні валюти балансу, джерел власних коштів, структури активів, використанні прибутку, ресурсів виробництва [2; 3; 4]. Єдність підходу до оцінки фінансової стійкості за існуючими методичними рекомендаціями на державному рівні визначається використанням фінансових показників самого підприємства.

Можна погодитись з такими дослідниками, як Р. Сиротяк та Л. Сопільник [5], які вважають, що проблемність опису фінансової сторони діяльності підприємства обумовлена відсутністю єдиного концептуального підходу до такої оцінки. Також важкість застосовуваності чинних методик визначається досить великою кількістю показників та їхньою недостатньою кількісною

оптимізацією.

У ракурсі досліджуваної нами теми до проблемності також слід додати необхідність опису результируючих показників діяльності підприємства, що будуть визначати його конкурентну позицію на ринку. Остання може бути репрезентована через інтегральний показник, що буде залежати від інтегральних показників за різними напрямками діяльності суб'єкта господарювання.

Отже, для більш ефективного відображення стійкості машинобудівного підприємства, методика повинна враховувати можливість порівняння з середньогалузевими показниками фінансової стійкості машинобудування в Україні.

Проведення комплексного фінансового аналізу на практиці передбачає застосування методичних підходів, що характеризують ймовірність банкрутства підприємства. Коефіцієнти таких моделей можуть бути відібрані як основа для оцінки фінансової складової економічної стійкості машинобудівного підприємства.

Об'єктний потенціал машинобудівного підприємства (як зазначено нами вище, рис. 1) буде пов'язаний з ефективністю використання його кадрового потенціалу, який повинен характеризуватись показниками, що відображають ефективність використання керівництвом людських ресурсів.

Методики оцінки кадрового потенціалу, подані в економічній літературі, можна класифікувати наступним чином: засновані на витратній методиці; ґрунтуються на одиниці праці; коефіцієнтні методики; результативні методики.

Поширеними методами аналізу трудових ресурсів підприємства є методи статистичного аналізу, метод Дельфі, анкетування. У межах досліджуваної проблематики нами пропонується застосування методу статистичного аналізу як такого, що найбільш точно відображає конкурентну позицію підприємства в його макросередовищі і може бути застосований з урахуванням ресурсної теорії. Метод Дельфі та анкетування будуть мати умовно суб'єктивний характер, оскільки ґрунтуються на людському факторі оцінювання кадрового потенціалу того чи іншого підприємства.

У нашому дослідженні, коли ми вивчаємо конкурентну позицію машинобудівного підприємства на ринку, слід зупинитись на визначальному при цьому факторі – продуктивність праці – який безпосередньо характеризує та впливає на фактичну конкурентоспроможність підприємства. Саме за цим показником можна порівняти діяльність окремого підприємства з іншими підприємствами їхнього спільного макросередовища. Комплексний аналіз необхідно проводити в динаміці, порівнюючи середні темпи зростання продуктивності праці та заробітної плати. Як

зазначає Л. Перегудова: «... при підвищенні темпу приросту продуктивності праці відбувається відносне вивільнення робітників, досягається економія витрат на заробітну плату, ..., що приводить до збільшення можливостей компанії створювати вартість» [6].

Процесний потенціал машинобудівного підприємства є характеристикою ефективності використання виробничих можливостей підприємства. Кількісний вираз ефективності відображається через взаємопов'язану систему показників, які є характеристикою окремих елементів виробничого процесу. Ця система повинна забезпечувати взаємозв'язок критерію та системи конкретних показників, а також визначати рівень ефективності використання ресурсів [7].

Третя складова нашої інтегральної моделі конкурентоспроможності підприємства, що знаходиться в одному з кутів побудованого трикутника загального потенціалу підприємства – це проектний потенціал, що характеризується маркетинговим ресурсом досліджуваного підприємства.

Взагалі в економічній науці під маркетинговим потенціалом розуміють виявлення прихованого потенціалу підприємства за рахунок дослідження макросередовища та розробка рекомендацій щодо змін стану підприємства відповідно до умов зовнішнього середовища [8]. У нашому дослідженні, коли окремо розглядаємо вплив макросередовища на економічну стійкість підприємства, будемо виходити з позиції Б. Соловйова [9], яка ґрунтується на виявленні маркетингового ресурсу підприємства для покращення його стану на ринку. Саме маркетинговий ресурс, на наш погляд, визначить подальший потенціал підприємства щодо нарощення обсягів продажу на нових та чинних ринках збуту. Л. Семеркова та Ю. Патрикєєва зазначають, що «маркетинговими ресурсами є активи підприємства, які сприяють збільшенню його інвестиційної привабливості» [10]. На наш погляд, такими активами підприємства можуть виступати позаоборотні активи. Основною особливістю останніх є здатність приносити дохід у майбутньому, а це і є потенціал, який з позиції оцінювання внутрішнього середовища формує маркетинговий ресурс, а надалі – і проектний потенціал досліджуваного підприємства.

Таким чином, побудована інтегральна модель конкурентної позиції машинобудівного підприємства залежно від його економічної стійкості буде виражена саме цими трьома потенціалами. Рисунок 2 демонструє багатомірність цього утворення. Позиції підприємства в багатомірній системі координат в пунктах «0», «1», «2» будуть відповідати «мінімальному», «середньому», «високому» рівню конкурентоспроможності відповідно.

Перед нами ставиться проблема визначення цих інтервалів для машинобудівних підприємств України, які будуть тими критеріями, що дозволять класифікувати підприємства за різними групами залежно від їхнього потенціалу

щодо нарощення конкурентоспроможності на основі формування відповідного рівня економічної стійкості. Над вирішенням цієї проблеми будемо працювати в наступних дослідженнях.

Список літератури

1. Клейнер, Г. Системный ресурс экономики [Электронный ресурс] / Г. Клейнер // Вопросы экономики. – 2011. – №1. – Режим доступа: <http://www.kleiner.ru/arpab/sres11.html>.
2. Череп, А. В. Особенности использования дискриминантных моделей прогнозирования банкротства предприятий в условиях украинской экономики [Текст] / А. В. Череп, М. С. Євтушенко // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1. – С. 146-151
3. Шапурова, О. О. Модели оценки банкротства та кризового стану підприємств [Текст] / О. О. Шапурова // Економіка та держава. – 2009. – № 4. – С. 59-64.
4. Костіна, О. М. Методи та моделі діагностики кризового стану підприємства [Текст] / О. М. Костіна, О. Є. Майборода // Вісник СумДУ. Серія "Економіка". – 2012. – № 4. – С. 91-97
5. Сиротяк, Р. М. Методичні підходи до аналізу фінансового стану підприємства [Текст] / Р. М. Сиротяк, Л. І. Сопільник // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О. Є. Кузьмін. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 416 с. : іл. – (Вісник / Національного університету «Львівська політехніка»; № 691). – С. 95-99.
6. Перегудова, Л. Н. Трудовые ресурсы как важнейшая часть ресурсного потенциала организации [Электронный ресурс] // Сибирский медицинский журнал (Томск). – 2011. – Том: 26, № 2-2. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/trudovye-resursy-kak-vazhneyshaya-chast-resursnogo-potentsiala-organizatsii>
7. Фролова, Т. А. Экономика предприятия: конспект лекций [Электронный ресурс] / Т. А. Фролова // Административно-управленческий портал. – Режим доступа: http://www.aup.ru/books/m170/12_5.htm.
8. Шкардун, В. Д. Маркетинговые основы стратегического планирования: Теория, методология, практика [Текст] / В. Д. Шкарбун. – М. : Издательство «Дело» АНХ, 2008. – 384 с.
9. Соловьев, Б. А. Маркетинг: Учебник / Б. А. Соловьев. – М. Инфра-М, 2009. – 384 с.
10. Семеркова, Л. Н. Обеспечение инвестиционной привлекательности предприятий машиностроения посредством улучшения маркетингового потенциала [Текст] / Л. Н. Семеркова, Ю. В. Патрикеева // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2008. – №4. – С. 72-80

References

1. Kleyner, G. (2011). System resource of economy. Questions of economy №1. Retrieved September 15, 2013, from : <http://www.kleiner.ru/arpab/sres11.html>.
2. Cherep, A. (2010). Features of the use of discriminant models of prognostication of bankruptcy of enterprises are in the conditions of the Ukrainian economy. Announcer of economic science of Ukraine, 1, 146-151.
3. Shapurova, O. (2009). Models of estimation of bankruptcy and crisis state of enterprises. Economy and state, 4, 59-64.
4. Kostina, O. (2012). Methods and models of diagnostics of the crisis state of enterprise. Announcer Sumy SU. Series are "Economy", 4, 91-97.
5. Syrotyak, R. (2010). The methodical going is near the analysis of the financial state of enterprise. Management and enterprise in Ukraine: the stages of becoming and problem of development :[collection of scientific works], 691, 95-99.
6. Peregudova, L. (2011). Labour resources as major part of resource potential of organization. cyberleninka.ru. Siberian medical magazine(Tomsk), 26 (2-2). Retrieved September 15, 2013, from : <http://cyberleninka.ru/article/n/trudovye-resursy-kak-vazhneyshaya-chast-resursnogo-potentsiala-organizatsii>.
7. Frolova, T. (2005). Economy of enterprise : compendium of lectures. aup.ru. Administrative and managerial portal. Retrieved September 15, 2013, from : http://www.aup.ru/books/m170/12_5.htm.
8. Shkardun, V. (2008). Marketing bases of the strategic planning : Theory, methodology, practical worker. Moscow : House "Business".
9. Solovyov, B. (2009). Marketing. Moscow : Infra-M.
10. Semerkova, L. & Patrikeeva, J. (2008). Providing of investment attractiveness of enterprises of engineer by means of improvement of marketing potential. Information of higher educational establishments. Social sciences, 4, 72-80.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2013 р.